

Eva Serra, memòria i lluita

written by Juli Cuéllar | 28 de gener de 2019

Dijous 24 de gener, la sala d'actes de Can Palauet de Mataró va acollir un acte de record i d'homenatge a Eva Serra i Puig (1942-2018), organitzat per Poble Lliure, La Forja, SEPC i la CUP, amb la col·laboració del Grup d'Historiadors Jaume Compte. Unes 60 persones van assistir a l'acte per escoltar les intervencions d'Agustí Barrera i Juli Cuéllar, historiadors, i de Blanca Serra, germana de l'Eva amb una llarga trajectòria de militant independentista.

“Enriqueta”, una lluitadora de pedra picada

L'Eva va desenvolupar la seva tasca com a historiadora en paral·lel al seu compromís com a dona lluitadora, coneguda com a “Enriqueta” durant els anys de clandestinitat. Va formar part, junt amb el seu germà, “Cala”, i la seva germana, Blanca, d'una generació injustament oblidada que, tal com explica el documental Llavors de llibertat, va posar els fonaments ideològics i organitzatius de l'independentisme modern.

Mentre les cúpules dels sindicats i dels partits de l'oposició antifranquista, encapçalada pel Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC), defensaven la reforma pactada (reconciliació nacional o pacte històric) de l'estat franquista, Eva Serra va participar el 1968 en la fundació del Partit Socialista d'Alliberament Nacional dels Països Catalans (PSAN), escissió esquerrana del Front Nacional de Catalunya (FNC) inspirada en els moviments d'alliberament nacional, que va fixar els objectius de la independència i el socialisme dins del marc territorial dels Països Catalans.

També va protagonitzar l'escissió del PSAN (1974) amb la formació del PSAN-p i la consegüent articulació d'una

estratègia independentista que va trencar amb l'horitzó autonomista i propugnant la creació d'estructures organitzatives no sucursalistes i autogestionades, desvinculades del procés de reforma de l'aparell de dominació franquista. Això es va traduir en l'adhesió a la Carta de Brest, que va comportar la col·laboració recíproca amb altres moviments d'alliberament nacional d'Europa i, particularment amb ETA; en la creació dels Col·lectius d'Obrers en Lluita (COLL) amb una aproximació a sectors combatius de l'autonomia obrera entre els quals destaquen els obrers de Roca Radiadores d'Esplugues de Llobregat (en vaga a l'hivern de 1976), i en la creació de la branca juvenil, amb les Joventuts Revolucionàries Catalanes (JRC). També, en aquell context, a partir de les Resolucions de Fontpedrosa (1976), es va fixar la necessitat de crear un grup d'agitació armada amb l'objectiu de reforçar alguns sectors en lluita i que va ser l'embrió de Terra lliure (TL) el 1979. Aquella aportació al debat sobre el recurs a l'autodefensa, segons explica Blanca Serra, es va fer lluny de plantejaments estàtics de "guerra de trinxeres" i centrada en un model de "guerra guerrejada" (equivalent a guerrilla), on el temps, l'espai i els mitjans utilitzats per donar resposta s'havien d'adequar al context i on el factor sorpresa esdevenia determinant.

També va participar en l'Equip Contracorrent (1975-77), conformat per membres del Col·lectiu Comunista Català (abans editors de Cuadernos Rojos) i del PSAN-p. En aquest espai d'elaboració teòrica i anàlisi política també hi havia August Gil Matamala, Julià de Jòdar, Mar de Fontcuberta, Joan Oliver, Josep Lluís Gómez Mompert i Francesc Espinet. A Eva Serra se li atribueix gran part de la síntesi historicopolítica de l'opuscle Fet nacional i lluita de classes 1931-1977, on es fa una clarivident explicació de la conjuntura dels anys 70, en la qual conclouen que la classe obrera ha esdevingut subsidiària dels plantejaments nacionals de la petita burgesia i que "Això significa que la classe obrera catalana no lluita com a classe conscient per la presa del poder de la nació

catalana" i que, per tant, ha renunciat a la ruptura amb l'Estat burgès, un factor que facilita que tant la petita com la mitjana burgesia puguin pactar sense entrebancs amb el franquisme liberal.

No a la Constitució i repressió

Va formar part del Comitè Català Contra la Constitució espanyola per defensar el NO a la Constitució espanyola en el referèndum del 6 de desembre de 1978 des d'una òptica independentista i d'esquerres. Aquest posicionament va motivar que en el nou cicle polític l'independentisme va ser deliberadament marginat i objecte d'una repressió despietada.

Davant de a repressió, el 1979 va participar en la fundació dels Comitès de Solidaritat amb els Patriotes Catalans (CSPC), una estructura antirepressiva unitària pensada per a la defensa política, jurídica i personal de les detingudes, empresonades, refugiades i/o i exiliades. En aquest punt del relat, Blanca Serra va defensar la necessitat de recuperar l'experiència exitosa dels CSPC i que en el moment actual s'articuli una mobilització general per tombar la causa general instruïda contra el poble català.

El mateix any 1979 Eva Serra va participar en la creació d'Independentistes dels Països Catalans (IPC), fruit de la fusió de PSAN-p i l'organització nord-catalana OSAN. Posteriorment es va involucrar en el col·lectiu independentista La Nova Falç, compost per gran part de la militància del Nord i que sorgeix sector crític amb la línia d'IPC arran de l'expulsió del Cala de TL. Anys a venir, va implicar-se en l'Assemblea Unitària per l'Autodeterminació (1991) i en la subsegüent creació del projecte no reeixit de l'Assemblea d'Unitat Popular (1992) i, més recentment, en la CUP i en l'impuls de l'Assemblea Nacional Catalana (ANC), que des de 2012 catapulta un moviment de masses independentista que ha capgirat la dinàmica política de Catalunya.

Durant tots aquest anys va patir la repressió de l'estat. Va

ser detinguda junt amb sa germana, Blanca, el febrer de 1977 durant tres sota l'acusació de col·laborar amb ETA-pm, i el 10 de juliol de 1980 la policia espanyola deté les germanes Eva i Blanca Serra i Ramon Martínez, torturades durant cinc dies a la Direcció General de Seguridad a Madrid.

El 3 de desembre de 1981 la policia deté i aplica la legislació antiterrorista a 23 independentistes entre els que també hi ha Eva Serra. Torna a ser detinguda el març de 1982 i acusada de rebel·lió per portar un pancarta amb el lema "Independència" durant una manifestació contra la LOAPA, la llei de recentralització impulsada després del 23-F. Després d'una campanya de criminalització incitada pel diari ultra El Alcázar, el governador civil Jorge Fernández Díaz va dictar l'ordre de detenció i amb ella van ser detinguts Carles Castellanos, Ramon Pelegrí, Teresa Lecha, Blanca Serra i Mait Carrasco, dirigents d'IPC, i després de ser absolts encara van haver d'afrontar una sanció administrativa de 100 mil pessetes imposada pel Govern Civil.

Recuperació de referents simbòlics

Eva Serra va recuperar l'històric crit de "Visca la terra, mori el mal govern" de la Guerra dels Segadors. Va actualitzar i reinterpretar el concepte "terra" per a incloure les reivindicacions populars i l'ecologisme, fet que va ser aprofitat per donar nom a organitzacions com Terra Lliure o el Moviment de Defensa de la Terra.

Eva Serra va contribuir a la renovació dels lemes i l'imaginari independentista amb l'adopció de senyera amb l'estel roig o la recuperació d'espais de memòria i lluita com el Fossar de les Moreres, el monument a Rafael de Casanova o la placa commemorativa al castell de Rià (Conflent).

Justament, va tenir un paper important en la reivindicació de Catalunya Nord i la denúncia de l'esquarterament territorial perpetrat el 1659 amb el Tractat dels Pirineus. El 1984, quan

es va convocar la primera manifestació de la Diada del 7 de novembre, va participar en una campanya d'actes i conferències.

Historiadora compromesa amb el país

Especialitzada en l'Edat Moderna (segles XVI i XVII) va centrar la seva atenció en el règim senyorial i l'estructura agrària explicar el creixement econòmic i el sorgiment d'un nou model agrari català al llarg del segle XVII i també, lligat aquest, les transformacions polítiques, que l'acompanyaren. Per aquest motiu va estudiar a fons el sistema polític català, les Corts i les Constitucions, la revolució catalana de 1640, la Conferència dels Tres Comuns i el Tribunal de Contrafaccions.

Aquesta línia d'estudi entra en conflicte amb la historiografia hegemònica espanyola que atribueix el creixement econòmic a pretesa modernitat de l'absolutisme i l'unitarisme borbònic enfront d'una suposada rigidesa i desfasament del sistema institucional de la Corona d'Aragó, basat en el pluralisme i les lleis paccionades. En canvi, Eva Serra posa de relleu l'enfrontament entre la tendència parlamentarista i l'oligarquització, que contraposa el model constitucional català-valencià-aragonès i l'autoritarisme de la Monarquia. Una Monarquia que va emmordassar les institucions pròpies, que va evitar la convocatòria i el funcionament normal de les Corts i la presa d'acords, imposant la Unió d'Armes (1626) a València i Aragó (la solidesa institucional de Catalunya impedí la intervenció reial de les finances en aquest punt) i el Tractat dels Pirineus (1659).

A "Per una història global i integradora dels Països Catalans", Serra explica que els símptomes de ruptura entre la Corona Hispànica i els catalans ja són evidents en el segle XVI i tenen un primer episodi en la Revolució de 1640 i es tornen a repetir en el període de 1705-1715, un conflicte que va més enllà de la simple disputa dinàstica, que normalment és

l'únic eix explicatiu de la historiografia espanyola. De fet, afirma que ens trobem davant d'una clara bifurcació d'opcions nacionals. Per tant, en comptes de "guerra de Successió" seria millor referir-se aquest període com a "guerra d'ocupació, i ocupació protagonitzada per les dues monarquies, ara aliades, que ja han actuat contra els Països Catalans els segles XVI i XVII". Serra conclou que "La resistència no té un valor merament dinàstic espanyol; té un caràcter social català: urbà i mercantil d'una banda; pagès de l'altra, formant part del bloc austriacista, que millor seria anomenar bloc maulet-vigatà".

Finalment, en la conferència institucional que va pronunciar el 8 de setembre de 2015 al Saló de Cent de l'Ajuntament de Barcelona, sota el títol de "La potencialitat democràtica de la Catalunya històrica", Serra va fer una síntesi històrica molt amena de la qual se'n pot extreure una lliçó bàsica per comprendre el moment present: "És una constant de la història de Catalunya que la ruptura amb l'estat democratitza les lleis i fa prevaler la justícia social".